

Întoarcerea la imaginația sociologică. Provocările sociologiei publice pentru România

Delia Bădoi*

Universitatea din București, București

Abstract: *The present article starts with a discussion detached from the academic community of American sociologists, which is based on public sociology, with reference on relevancy and utility of sociological knowledge production: "Sociology for whom"; "What kind of sociology?" Through the scientific studies, the hypothesis of this article shows that sociology as science is at this moment unable to contribute to the use of its own results, due to the lack of a truly interested audience in the extra-academic sphere. The development of a critical and reflexive theory based on the relationship between academic sociology, public sociologist and the public sphere represents an important step in this research about public sociology. The thesis that we want to demonstrate contains, on the one side, critical explanations about the current issue of the sociologist as a public intellectual and on the other side, it refers to the scientific production of sociology in a knowledge society. However, the new risk society born in the recent era of modernity, have devoted a new type of challenges for sociology as science. In the French sociology, Pierre Bourdieu opened an important chapter on the issue of sociology as science and his reflexivity "Science of science and reflexivity" (2001) and also in the American sociology, Charles Wright Mills in "The Sociological Imagination" (1959) introduces a critical theory of scientific knowledge and the abstract empiricism of sociological research of the 1950s. More recently, the debate about the engagement of sociology as a public science continued in the American academic space, when historical controversies in the development of critical theories was resumed by Michael Burawoy in For sociology (2004). The social significance of the article theme consists in the answer of two questions: How does a public science look like? (1) What public for public sociology? (2) From the epistemological perspective of this article analysis, the interest of exploring the "public" reality of sociology is an important objective for giving an explanation about sociological knowledge in the current social construction. In conclusion, we propose to analyze the development of the practices of sociologists as public intellectuals in international academic context, especially to illustrate the challenges of public sociology for Romanian professional sociology.*

Keywords: Public sociology; sociology of science; reflexivity; sociological knowledge; knowledge society.

Cuvinte-cheie: sociologie publică; sociologia științei; cunoaștere sociologică; societatea cunoașterii.

Introducere

Articolul de față își propune să dezbată tema controverselor epistemologice ale dezvoltării sociologiei ca știință socială și vizează o analiză a teoriilor critice ale sociologiei contemporane. Tema articolului abordează un subiect de actualitate științifică și intens criticat în cadrul comunității academice a sociologilor care se află în plină dezbatere din 2004 până în prezent, acela al sociologiei publice (*public sociology*¹), prin

invocarea principalelor argumente critice venite din partea sociologilor americani și europeni cu privire la utilitatea sociologiei publice lansate în cadrul Asociației Americane de Sociologie de către Michael Burawoy (2004). Pentru a explica și justifica semnificația socială a sociologiei publice, ne propunem să răspundem la două întrebări fundamentale: (1) *Cum arată sociologia ca știință publică?* (2) *Cărui public i se adresează sociologia publică?*

Contextul analizei ne poziționează în centrul

* Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, Str. Schitu Măgureanu nr. 8, sector 5, București. E-mail: delia.badoi@sas.unibuc.ro.

abordării teoretice a lui James Coleman (1990), despre noua *societate a cunoașterii*² „în care știința, tehnologiile și însăși cunoașterea științifică ajung să influențeze viața socială a indivizilor generând astfel riscuri (*risk society*)³ și provocând sociologia să ofere răspunsuri despre aceste controverse ale organizării și funcționării sociale pentru diferite grupuri sociale sau organizații. În acest context, justificăm faptul că analiza modalității de exprimare a sociologiei publice devine un proces de actualitate științifică. Interesul pentru investigarea rolului pe care îl ocupă sociologia ca știință socială într-o societate bazată pe cunoaștere devine astfel o temă de cercetare emergentă pentru sociologia românească. Societatea cunoașterii despre care vorbește Coleman (1990, 610-611) este dedicată relației dintre sociologie, acțiunea socială a indivizilor și noua structură socială⁴ care configurează misiunea importantă a teoriilor sociale pentru explicarea schimbărilor sociale tot mai rapide ale societății moderne. În aceeași măsură, intervine următoarea întrebare: Poate fi o teorie socială atât de relevantă în realizarea de predicții despre viitorul societăților? Astfel, Coleman merge mai departe în încercarea de a da un răspuns acestei întrebări: „nu există un rol specific al cunoașterii sociologice în a realiza predicții despre schimbarea socială, teoria nu poate conta pe procesul de teoretizare contra ei însăși. Teoria nu are ca scop să realizeze predicții pentru că atunci ea va deveni contradictorie” (Coleman, 1990, 611).

Din perspectiva analizei pe care o urmărim în acest articol, interesul explorării expresiei „publice” a sociologiei ca știință reprezintă un scop principal în cadrul investigării utilității cunoașterii sociologice pentru construcția socială actuală (conform termenilor utilizați de Thomas Luckmann și Peter Berger, 1966). În continuare, obiectivele acestei analize critice evidențiază importanța dezbaterii despre prezența și rolul sociologiei publice într-o societate bazată pe cunoaștere, prin surprinderea unor cadre epistemologice ale dezvoltării sociologiei contemporane printre celelalte științe sociale și aducerea acestor controverse științifice în interesul comu-

nității academice a sociologilor din România. Relevanța temei sociologiei publice constă în încercarea de a răspunde la întrebarea: *Ce se întâmplă cu rezultatele și cu producția științifică a sociologiei românești, dar și internaționale?*

Ipotezele de la care pleacă analiza pe care o propunem în acest articol au fost constituite în urma unor întrebări de cercetare despre utilitatea producției științifice a sociologiei și rolul sociologului în spațiul public. Constatăm astfel că sociologia, prin intermediul producției sale științifice, este în prezent incapabilă să contribuie la conturarea unei cunoașteri instrumentale în care rezultatele sale științifice ar putea conduce la elaborarea de politici publice și sociale, din cauza lipsei unor publicuri interesate de rezultatele sale științifice. În construirea obiectului de studiu, vom pleca de la analiza schemei diviziunii muncii sociologice, pe care o vom dezbate pe larg în continuare, care a fost inventată de Michael Burawoy în 2004 și care este compusă din patru sociologii care construiesc disciplina și care reflectă reflexivitatea cunoașterii sociologice: *sociologia profesională, sociologia critică, sociologia fundamentată în politici publice și sociologia publică*. Tema sociologiei publice, parte componentă a diviziunii muncii, care corespunde unei cunoașteri reflexive, este relevantă și actuală pentru dezvoltarea unei sociologii a cărei rezultate devin publice prin implicarea directă în elaborarea de politici bazate pe rezultatele cercetării și care astfel ar răspunde cerințelor sociale actuale. Nu în ultimul rând, sociologia publică se va integra în această schemă pe care o propunem pentru a arăta un portret ideal al prezenței cunoașterii sociologice în societate prin vizibilitate, accesibilitate și utilitate a rezultatelor cercetării.

Prezentul articol este structurat în șase capitole: (1) *Capitolul de introducere* în tematica articolului unde prezentăm contextul și importanța temei studiate, precum și întrebările și ipotezele de la care pleacă analiza propusă; (2) *Capitolul despre Controversele în dezvoltarea sociologiei ca știință socială* prezintă o analiză a contextului istoric al sociologiei americane din anii 1960-1970 care au marcat apariția teoriilor critice

despre sociologia publică, prin contribuțiile lui C. W. Mills și Alvin Gouldner asupra modului în care se realizau cercetările sociologice (teoria empirismului abstract, critica teoriei acțiunii sociale, sociologia radicală etc.); (3) *Sociologia academică are o misiune publică* este titlul celui de-al treilea capitol în care am realizat o meta-analiză asupra sociologiei academice, (prezentă în universități și în institute de cercetare) care nu are o vizibilitate publică în prezentarea rezultatelor cercetării și care corespunde unei sociologii profesionale cu o audiență academică; (4) *Perspectivă critică asupra modelului sociologiei publice* reprezintă încercarea de a pune în chestiune relevanța schemei diviziunii muncii sociologice cu cele patru tipuri de sociologii propuse de Michael Burawoy și utilitatea ei pentru conturarea unei sociologii publice; (5) *Capitolul de concluzii și reflecții personale* care își propune să realizeze un portret al sociologiei publice pentru România și încercarea de a formula câteva predicții despre prezența și utilitatea unei sociologii publice în societățile est-europene.

Controverse în dezvoltarea sociologiei ca știință socială

Articolul tratează un subiect dezbătut în lumea academică a sociologilor din întreaga lume, acela al „sociologiei publice”, cu referire pe de o parte, la vizibilitatea publică a cunoașterii sociologice, care este reprezentată prin publicarea de cercetări și studii în reviste de specialitate și de cealaltă parte, la implicarea sociologiei profesionale (din centrele de cercetare și universități) în dialoguri publice și în fundamentarea de politici publice.

Astăzi sociologii consideră că tehnologiile și mijloacele media au devenit importante pentru configurarea cunoașterii științifice în lumea „publică”. Sociologia, deși a fost o știință reflexivă încă de la începutul ei, dar așa cum preciza Steve Bruce (2000), ea totuși nu a urmat aceeași traiectorie ca științele exacte care nu au admis prezența reflexivității în cadrul procesului de producție a științei. Controversele istorice pe care le evidențiem în acest articol aduc în discuție o

dezbateră recent instalată asupra regândirii misiunii publice a sociologiei. Sociologia publică pe care o invocăm, reprezintă o noțiune relevantă pentru cunoașterea sociologică contemporană, ea apărând pentru prima dată în discursul prezidențial din 1988 al lui Herbert Gans *Sociology in America: The discipline and the public*, unde se propunea încurajarea rolului *intelectualului public*, noțiune inițiată de Russell Jacoby (1987), când anunța dispariția intelectualilor din America. Sociologul public însă trebuie să fie, în concepția lui Herbert Gans, un cercetător, un analist sau un teoretician cu un impact în spațiul public prin intermediul muncii pe care o realizează și de asemenea, având rolul de a revitaliza sociologia clasică promovată de sociologi precum Robert Merton, Paul Lazarsfeld sau Talcott Parsons în cadrul școlilor de sociologie din Universitățile Harvard și Columbia. În 2004, sociologia publică a fost preluată de actualul președinte al Asociației Internaționale de Sociologie, Michael Burawoy, care a lansat o dezbateră amplă în sociologia americană și în cea internațională ce cheamă sociologii la un exercițiu de reflexivitate și autocritică asupra practicilor lor profesionale. Premisa de bază dezvoltată de Michael Burawoy este că sociologia are menirea de a informa public despre problemele sociale și trebuie să răspundă provocărilor date de schimbările sociale și de dezvoltările riscurilor și tehnologiilor din societățile actuale.

Sociologia publică a fost aspru criticată de unii sociologi americani, încă de la lansare, întrucât a fost considerată ca fiind succesoare a acelei „sociologii radicale” din anii 1960-1970 pe care o promova un sociolog precum Alvin Gouldner. Alvin Gouldner (1970) în *The Coming Crisis of Western Sociology* admitea faptul că sociologia este și trebuie să fie *radicală* deoarece cunoașterea despre lumea socială nu poate fi dezvoltată fără cunoașterea sociologilor despre ei înșiși, poziția lor în această lume, sau în afara eforturilor lor de a o schimba (Gouldner, 1970, 489-490). Pentru a exemplifica și mai bine atitudinea sociologilor față de sociologia din anii 1970, John O’Neil (1972) era de părere că sociologia a devenit un joc mult prea aproape

de simțul comun care poate fi practicat de oricine din afara științei însăși: „Sociologia este studiul oamenilor. Este o distracție omenească cu pretenții de știință. Sociologia poate fi făcută în fotoliu sau autobuz, la cafenele, de pe trotuar sau la universitate. Sociologia aparține scenelor de familie, de vecinătate și de gașcă. În viața de zi cu zi sociologia aparține vicleniei vânzătorului și escrocului, proverbialului barman sau unui șofer de taxi. Asta e o mare jenă pentru sociologie, care odată aspira să fie știință, să prospere și să se organizeze. Când e practică serios, sociologia este o profesie, ca preoția sau ca prostituția” (O’Neil, 1972, 5-7).

Contextul sociologiei critice americane a favorizat deschiderea cutiei Pandorei după cum afirmă Friedrichs (1970), care a devenit iminentă mai ales după apariția *Imaginației sociologice* (1959) a lui C. Wright Mills care avea să readucă în discuție teme importante și controversate ale teoriilor sociologice americane dezvoltate în principalele școli de sociologie din America (Școala de Chicago, Universitatea Columbia sau Harvard). Logica științifică a sociologiei devine mai importantă ca oricând mai ales după răsturnarea paradigmei dominante a funcționalismului structural (teoriile acțiunii sociale) dezvoltate de Talcott Parsons și de succesorii lui către o perspectivă științifică și mai orientată către individ, mai ales prin abordările microsociologice, începând cu sfârșitul anilor 1960, ale lui Herbert Blumer, Erving Goffman, George Homans, Harold Garfinkel sau Harvey Sacks.

Michael Burawoy (2008) afirmă într-o scrisoare post-mortem adresată lui C. W. Mills, în *Open Letter to Wright C. Mills*, (în care își scuză familiaritatea cu care scrie această scrisoare), că noțiunea de *public sociology* a fost inspirată din *Imaginația sociologică* unde Mills susține emergența sociologului care trebuie să vorbească diverselor tipuri de publicuri. Cu o ironie aparte, scrisoarea dorește să evidențieze amploarea de care se bucură dezbaterile din întreaga lume prilejuate de renașterea sociologiei publice, cu precădere odată cu întâlnirea Asociației Americane de Sociologie din 2004 (San Francisco) care, în opinia lui Burawoy, seamănă izbitor de tare cu

cea din 1950 când a participat și C. W. Mills. Dezbaterile despre sociologie publică au ajuns în întreaga lume, în țări precum Africa de Sud, Finlanda, China, Ungaria, Franța, Rusia, Portugalia, Brazilia, Germania sau Anglia și s-au transformat, conform lui Burawoy, într-o mișcare socială mondială. În *Imaginația sociologică*, capitolul despre „intelectualul independent” se referă la un anumit tip de intelectual care se află în slujba cunoașterii superioare, un slujitor al puterii. Mills se teme de faptul că aceștia acceptă doar termenii impuși de clienți, rezolvă problemele lor și își primesc apoi remunerația (Burawoy, 2008, 372). Însă lumea de astăzi pare a fi mai puțin entuziasmată de sociologie, „poate pentru că el (C. W. Mills) a avut prea mult succes în a-i da o culoare radicală”. În scrisoarea către Mills, Burawoy îl acuză de elitism mai ales în elaborarea ideii despre lipsa unui public extraacademic al sociologiei și pe care o încadrează mai degrabă într-o sociologie publică de tip „tradițional” căreia îi corespunde o cunoaștere instrumentală⁵. Dar nici lumea cercetătorului independent a lui C. W. Mills nu pare a fi mai incitantă, „problemele concrete” îl plictisesc repede pe sociolog, cu atât mai mult discuțiile despre relația metodă-teorie. Criza sociologiei americane de „după Parsons” își găsește începutul în sociologia critică formulată de C. W. Mills, acesta din urmă fiind considerat principalul promotor al criticilor empiriste practicate îndeosebi la Universitatea Columbia și care s-a exprimat împotriva teoretizării promovate de Talcott Parsons la Harvard.

Dar nu ne putem gândi la sociologia publică fără a ne referi în primul rând la reflexivitatea cunoașterii sociologice prin apariția sociologiei reflexive în 1970, așa cum am precizat deja, mai ales prin contribuțiile lui Alvin Gouldner. O știință reflexivă trebuie să reflecte condițiile proprii sale existențe. Dar este capabilă o disciplină academică să înțeleagă reflexivitatea? Pentru Gouldner (1973) „reflexivitatea este capacitatea de a fi conștient de prezența subiectivității sociologilor în lucrările sociologice, de a fi conștient de condițiile sociale care au dus la incapacitatea sociologilor de a se stabili în cadrul societății

și nu în ultimul rând de implicațiile publice ale teoriilor sociologice” (Gouldner, 1973, 77-78). Totodată, o sociologie reflexivă este o sociologie a sociologiei, de care este nevoie pentru a recâștiga libertatea sociologiei și puterea ei publică. Preocuparea pentru sociologia sociologiei, nu este una nouă, însă ea s-a adâncit pe măsură ce sociologia și-a pierdut din credibilitate și, deci, din audiență. Sociologia se confruntă acum cu o nouă perspectivă ce corespunde modernității reflexive: „Este vorba despre agenda reinventării teoriei sociale prin înlocuirea fragmentării, concentrării sau particularizării cu conectarea, extinderea sau universalizarea” (Vlăsceanu, 2007, 98).

În continuare vom prezenta pe larg argumentele critice din literatura clasică începând cu anii 1960-1970 pe tema sociologiei publice până la dezbaterile actuale despre utilitatea publică a sociologiei, precizând caracteristicile importante ale sociologiei moderne care conduc la anumite explicații consistente pentru existența în cadrul mediului academic a sociologiei publice. Ne aflăm într-o epocă a cunoașterii, cum facem față noilor ei provocări științifice și tehnologice? Criticile aduse sociologiei contemporane sunt numeroase și vin mai ales din perspectivele postmoderne ale științei sociale, două opoziții fiind în centrul analizei noastre: distincția dintre teoretic și empiric și relația dintre sociologie ca știință academică (profesională) și ca știință extraacademică (publică).

Sociologia academică are o misiune publică

Sociologia publică a lui Burawoy va fi un răspuns și o alternativă a condiției postmoderne a sociologiei, mai ales în încercarea de a răspunde la întrebarea pe care ne-am propus-o la început: *Cum arată sociologia ca știință publică?*

Primul dezavantaj al sociologiei reflexive pe care am invocat-o anterior a fost însăși deteriorarea capacității critice și reflexive a profesiei de sociolog, deoarece în cadrul departamentelor de sociologie a avut loc „o instituționalizare hegemonică” a profesiei și o perspectivă margina-

lizată unde cantitativul depășește cu mult calitativul, concretizându-se astfel în teorii formale care au fost publicate în una sau mai multe reviste de top, ceea ce a adus sociologiei un prestigiu printre celelalte științe sociale (Boyns și Fletcher, 2004, 17).

La mijlocul anilor 1980, sociologia se afla într-o poziție vulnerabilă, devenind dependentă de existența sa doar, sau mai ales, în cadrul universităților. Ca reacție la tot acest demers, sociologia s-a acomodat prin extinderea formelor sale antreprenoriale și profesionale pentru a se legitima din punct de vedere profesional. Toate aceste aspecte au îndepărtat sociologia de extinderea sa publică și au diminuat misiunea sa în rezolvarea problemelor publice sau sociale. „Restabilizarea vitalității disciplinei cere sociologiei de a-și reclama publicul. Pentru a fi posibil acest lucru, schimbările ar trebui să fie făcute în cadrul profesiei, pentru a încuraja rolul intelectualilor în spațiul public, de asemenea eforturile ar trebui să fie făcute pentru a extinde spațiile publice unde discursul și acțiunea socială pot avea loc” (Black, 1999). Actualmente, una dintre cele mai presante probleme ale sociologiei nu este faptul că și-ar pierde spațiul, cât faptul că își pierde audiența, publicul. De ce sociologia se află într-o poziție vulnerabilă? A. K. Erikson (1989) sugera faptul că profesia de sociolog se distinge de celelalte profesii din științele naturii prin faptul că ea implică o mare sensibilitate epistemologică. Știința sociologică a cunoscut o extindere mult prea mare în ultimii ani, am putea vorbi chiar de o fragmentare, de o creștere a subdisciplinelor, a „sociologilor” (...) în detrimentul unei încurajări a dialogului critic sau a stimulării argumentelor interpretative. Vulnerabilitatea sociologiei se mai datorează și lipsei unei ocupații în afara universității și spațiului academic, pentru a se putea ancora singură din punct de vedere profesional așa cum ceilalți specialiști din științele sociale și-au găsit rolul lor în societate, de exemplu economiștii și psihologii. S-ar părea că sociologii demonstrează o incapacitate de a se adapta cu aceeași ușurință: „Mulți sociologi se angajează în domenii ca asistența socială când în realitate

sociologii au făcut mari eforturi în istorie de a face distincții între cele două domenii” (ibidem).

În timp ce misiunea publică a disciplinei rămâne o importantă parte a sociologiei contemporane, formele aplicate ale cercetării sociologice au crescut, dar profesia de sociolog pare să fi realizat prea puțini pași pentru a încuraja o practică ce ar fi putut duce către o aplicabilitate a cunoașterii sociologice. Angajarea publică cere un set de aptitudini care îi obligă pe sociologi să scrie într-o manieră accesibilă publicului educat și aici intervine problema traducerii limbajului științific care ar trebui să se transforme într-o misiune a sociologiei însăși, astfel încât să trateze probleme legate de grupuri, societate civilă sau organizații.

Cărui public i se adresează sociologia publică?

Pentru a răspunde la cea de-a doua întrebare pe care ne-am propus-o în introducere, „Cărui public i se adresează sociologia publică?”, ar fi nevoie să înțelegem care sunt premisele de la care pleacă modelul sociologiei publice și cum ar putea funcționa acesta înăuntrul câmpului academic. Lumea socială, de exemplu, în viziunea lui Pierre Bourdieu, este divizată în câmpuri care sunt spații de competiție socială și care au la bază luptele fondate pe opoziția dintre agenții dominanți și agenții dominați. Bourdieu (1984) realizează o anchetă asupra puterii în facultățile de litere și de științe umane în care își pune o problemă epistemologică importantă: diferența dintre cunoașterea practică și cunoașterea savantă. Câmpul universitar este definit ca un loc în care are loc o luptă pentru a determina cine produce capitalul sau profituri specifice. Discursul științific al câmpului universitar cere o lectură științifică, iar relațiile dintre persoanele

care produc știință, în opinia lui Bourdieu, sunt caracterizate de indicatori legați de prestigiu. Posesia puterii este caracterizată prin: puterea universitară, titlu, poziție, apartenența la instituție, putere științifică și notorietate intelectuală. În urma anchetei, s-a ajuns la concluzia că acest câmp universitar al facultăților de litere și științe umane se organizează în jurul unei opoziții între două spații de putere: puterea universitară pe de o parte și prestigiul și notorietatea intelectuală de cealaltă parte.

În continuarea acestei analize realizate de Pierre Bourdieu, Burawoy (2004) a așezat în antiteză sociologia publică cu sociologia profesională, formă a sociologiei academice pe care o regăsim în universități și centre de cercetare. Autorul împreună cu alți promotori ai sociologiei publice din cadrul A.S.A. au încurajat disciplina să se angajeze în forme politice și publice cu accente pe politici publice, pe activism politic, mișcări sociale, societate civilă. Teorie inspirată din *Imaginația sociologică* a lui C. W. Mills, sociologia publică va fi menită să revitalizeze disciplina sociologiei prin metodele sale empirice și teoretice asupra societății: „ca o oglindă și conștiință a societății, sociologia trebuie să definească, să promoveze și să informeze public despre clase sociale, inegalități rasiale, degradarea mediului, violență statală și nonstatală” (Burawoy, 2004), ea fiind definită ca o formă de comunicare între sociologi și restul persoanelor din afara sociologiei. În concepția lui Michael Burawoy, sociologiei actuale îi corespund patru componente: profesional, critic, public și fundamentarea politicilor publice. Această schemă este modelul sociologiei și cristalizează portretul disciplinei în patru posibile forme: sociologia profesională, sociologia fundamentată în politici publice, sociologia publică și sociologia critică.

Tabel 1: *Diviziunea muncii sociologice*

	Audiență academică	Audiență extraacademică
Cunoaștere instrumentală	Sociologie profesională	Sociologia fundamentată în politici publice (<i>policy</i>)
Cunoaștere reflexivă	Sociologie critică	Sociologie publică

Sursa: Michael Burawoy, 2005

În continuare vom încerca să explicăm această schemă prin definirea celor patru tipuri ale disciplinei. Sociologia profesională pune accentul pe munca „Peer-Review” și pe acumularea cunoașterii din analizele empirice. Sociologia profesională este orientată către problemele sociale, dar în același timp se identifică mai mult cu sociologia din cadrul universităților și al institutelor de cercetare. Ea este reprezentată de producția științifică a sociologiei academice și se află într-un raport de dominare, dar și de hegemonie față de celelalte tipuri de sociologii pentru că este în strânsă legătură cu câmpul muncii sociologice. Sociologia fundamentată în politici publice are o parte aplicativă și folosește cunoașterea sociologică pentru a întâlni nevoile clientului, dar este în strânsă legătură cu cea profesională pentru că vine într-o imediată aplicabilitate a diferitelor teme și probleme de pe agenda publică sau politică. O astfel de sociologie va fi centrată „pe o viziune neutră față de cercetarea științifică”. Sociologia publică, așa cum precizăm în acest articol, pune accentul pe publicul interesat de problemele de zi cu zi și pe promovarea sociologiei în mediul extraacademic, dar mai ales prin revitalizarea intrinsecă a științei. Sociologia publică își ia angajamentul de a transmite publicului cunoașterea sociologică ca o corespondență „a adevărului” despre diferite probleme sociale. Sociologia critică chestionează viziunea morală a celorlalte sociologii și este reflexivă prin examinarea fundamentelor construcției teoretice a sociologiei (Burawoy, 2005; Turner, 2005). În concluzie, sociologia publică va fi astfel comunicativă, relevantă, proiectată spre public și spre dialog public. Burawoy ne oferă un număr de exemple ale publicului sociologic: sociologii

sunt primii, urmați de persoanele din asociațiile profesionale și grupurile comunitare.

Majoritatea dezbaterilor din sfera sociologiei publice duc mai degrabă în direcția creării unei discipline „extraacademice”, pentru a informa publicul despre problemele emergente ale unei societăți. În acest sens, sociologii au un rol foarte important în îmbunătățirea unor probleme ale comunităților și societăților prin contribuția la elaborarea politicilor publice și prin crearea de dialoguri: un dialog înăuntrul sociologiei, un dialog între sociologi și public și un dialog înăuntrul publicului însuși, putând astfel să discutăm despre mai multe tipuri de publicuri. Asociația Sociologiei Americane (ASA) a dezvoltat o așa-numită „invitație spre sociologia publică” încercând să includă cât mai multe tipuri de public. Sociologia publică apare în mai multe forme și corespunde mai multor publicuri, astfel că putem distinge: dialog mediat, nemediat, unilateral, bilateral, multilateral sau prin diferitele tipuri de public: național, local, hegemonic, activ, pasiv etc. (Burawoy, 2004). Cu toate acestea, ne întrebăm, care sunt premisele dezvoltării modelului sociologiei publice?

În anul 2004, în cadrul Asociației Americane de Sociologie, s-a înființat consiliul *Task Force on Institutionalizing Public Sociologies* axat în cea mai mare măsură pe promovarea dezvoltării și validării sociologiei publice în cadrul universităților și instituțiilor de profil. În cadrul acestui consiliu s-a dezbătut ideea unei „sociologii care are menirea de a fi mai aproape de public, dincolo de spațiul academic și care promovează dialogul despre problemele care afectează societatea în ansamblul ei” (Burawoy, 2004, 104). Sociologia publică, în viziunea sociologilor americani, se distinge între „tradițional” și „organic”, cea

tradițională interacționează direct cu publicul, iar sociologia organică se află în strânsă legătură cu publicul vizibil și activ (Burawoy, 2005, 7). Această distincție dintre organic și tradițional se referă în primul rând la diversitatea publicurilor active și pasive ale sociologiei.

Dezbaterile din cadrul acestui consiliu care privește instituționalizarea sociologiei publice, au fost concretizate într-un raport oficial *Public sociology and the roots of american sociology: re-establishing our connections to the public*⁶, principalul scop al raportului Task Force fiind acela de a arăta că instituționalizarea sociologiei trebuie realizată astfel încât „munca sociologilor să devină vizibilă, folositoare și influentă”, iar sociologia ca și disciplină să iasă de sub umbrela academicului și să se adreseze mai mult diverselor tipuri de public. Tezele aplicării modelului sociologiei publice vizează două tipuri de manifestatii: tradițională și organică. Prima, așa cum am amintit deja, se bazează pe o angajare publică providențială și accidentală, iar sociologia organică este bazată pe o angajare publică intenționată care lucrează cu indivizii și diferite grupuri din sfera publică. Sociologia publică organică se poate găsi în proiecte precum *Boston College's*⁷ sau *Media Research and Action Program*⁸, proiecte care aduc împreună sociologii și specialiștii din media în încercarea de a descoperi care este cea mai bună soluție pentru a prezenta problemele sociale în media, dar și în dezbaterile de tipul Task Force. O altă teză importantă, consacrată în articolul *For public sociology* se referă la „localizarea sociologului”, astfel că Kang (2003) a analizat distribuirea sociologilor pe piața muncii și a ajuns la concluzia că 70% dintre doctoranzi predau în cadrul universității sau conduc cercetări, pe când doar 30% erau angajați în afara universității. Pe lângă proiectele sociologiei publice, un pas important deja a fost realizat prin revista *Contexts*⁹ care promovează încercări de scriere de articole de sociologie publică și de asemenea *newsletterul Footnotes*¹⁰ sau *Global Dialogue*.

Perspective critice asupra modelului sociologiei publice

Modelul sociologiei publice nu a scăpat de numeroasele critici venite din partea sociologilor și specialiștilor din domeniu. Astfel, Burawoy admite faptul că pluralismul în sociologie e posibil să lucreze împotriva succesului politicilor publice, „dar sociologia are nevoie de o reconstrucție a epistemologiei și de o reorientarea a clienților și către cunoașterea sociologică și mai mult decât atât, sociologia trebuie să demonstreze utilitatea cunoașterii sale” (Turner, 2005, 29). Strategia lui Burawoy, în opinia lui Turner, va expune publicului în mod inevitabil, „înclinația noastră ideologică”, o consecință care va fi dezastruoasă pentru disciplină pe termen lung, pentru că publicul să fie interesat de modalitatea prin care sociologii cercetează realitatea socială, iar sociologia să genereze un anumit tip de cunoaștere relevant atât pentru academic cât și nonacademic (Turner, 2005, 31) Totodată, înțelegem că un public al sociologiei există, dar el este fie local, fie aparține doar câmpului științific. Adevărata problemă intervine atunci când publicul larg este influențat mai ales de ceea ce este vizibil prin intermediul mass-mediei. Ar fi util ca sociologii să câștige cât mai multă credibilitate din partea mai multor tipuri de public: „Pur și simplu nu putem fi propria noastră prăjitură pe care o mâncăm”, admite Turner, sociologii trebuie să se oprească din a căuta răspunsuri despre „cum este lumea”, ci ar trebui să se centreze pe „cum anume lumea ar putea fi”.

Sociologia publică este percepută de principalul oponent al lui Michael Burawoy, Mathieu Deflem (2007), ca fiind sociologia rea (*bad sociology*) pentru că aduce în evidență importanța și utilitatea publică a științei, mai mult sau mai puțin nedorită de către diferite publicuri. Mathieu Deflem argumentează faptul că sociologia publică declanșează un război al mișcării care demonizează sociologia, de exemplu, spre idei marxiste care vor fi foarte greu de asociat cu o orientare profesional-academică a sociologiei.

Concluziile articolului și reflecții personale

„Care este totuși viitorul sociologiei?” este o întrebare pe care și-o pun sociologii americani care prezic un declin al sociologiei ca știință. Implicațiile acestei analize critice au arătat tocmai dificultatea de a realiza o prognoză asupra viitorului sociologiei ca știință. Articolul și-a propus să dezbătă problema supusă atenției comunității sociologilor din România despre sociologia publică și implicarea sociologilor într-o diviziune a muncii care să cuprindă patru perspective prin care știința ar trebui să acorde răspunsuri despre probleme sociale emergente ale unei societăți, comunități, grupuri sau despre individ: sociologie critică, sociologie publică, sociologie fundamentată în politici publice și sociologie profesională, acestea corespondând cunoașterii instrumentale și cunoașterii reflexive.

Sociologia a supraviețuit mai mult de un secol și de-a lungul istoriei sale prin instituționalizarea în cadrul mediului academic. „Astăzi, sociologia a devenit o disciplină insulară, care este văzută ca „un turn al flecărelilor” cu intrările și ieșirile dependente strict de mediul academic”. Chemarea sociologiei publice promovate îndeosebi de sociologia occidentală nu va rezolva problema sociologiei academice din societățile est-europene și, mai mult decât atât, dacă sociologia nu poate fi văzută ca fiind relevantă pentru lumea de astăzi, alte discipline vor putea adopta elemente ale cunoașterii sociologice pentru a le integra în cadrul cunoașterii lor de bază. Deși tema prezentului articol este actualmente controversată și criticată în cadrul sociologiei americane, ea deține un potențial de cercetare foarte important mai ales pentru spațiul est-european, în aceeași măsură ea va trebui tratată cu multe precauții, sociologia publică fiind în mare măsură o creație a mediului academic american care a avut traiectorii de dezvoltare a sociologiei diferite față de țările postsocialiste. Michael Burawoy, unul dintre promotorii acestui model, a dezbătut din 2004 și până în prezent această temă în toată America, precum și Europa în țări ca Anglia, Norvegia, Canada, Taiwan sau Africa

de Sud, în 2012 ajungând chiar și în România. De asemenea, au apărut numeroase articole în ediții ca *Social Problems*, *Social Forces*, *Critical Sociology*, cum și în newsletterul Asociației Internaționale de Sociologie – *Global Dialogue*. Este de ajuns o căutare pe Google a noțiunii de *public sociology* și vom vedea numeroase bloguri, site-uri dedicate promovării sociologiei publice. Din 2004, în cadrul ASA au loc întâlniri anuale, de tipul *Task Force*, despre care am discutat deja în acest articol, care se bucură deja de o audiență foarte mare în SUA și au creat numeroase reacții pozitive de încurajare a acestui demers. În mod clar, este o pistă pentru sociologi ca să se angajeze public și să facă munca sociologică mai relevantă în afara universității.

Herbert Gans (2009) constata faptul că sociologia publică a rezistat până în prezent în fața unor provocări interdisciplinare uriașe mai ales în legătură cu celelalte științe sociale. Munca unor economiști, numiți de Levitt și Dubner (2005) *freaknomics*, oferă concluzii „contra-intuitive” despre aspecte „de la sine înțelese” ale vieții de zi cu zi tocmai pentru că au acces mult mai ușor la publicul general decât sociologii, însă lupta nu se oprește aici (Gans, 2009, 123). Herbert Gans înțelege prin sociologie publică o știință care ajută oamenii în cadrul unui public general, care înțelege societatea. Dar în locul acestor scopuri, știința ar trebui să producă sociologie publică pentru publicul pe care îl consideră relevant pentru cele mai utile sectoare ale societății.

În ultimii ani, dezbateră critică din sociologia americană se referă, așa cum am descris anterior, la această sociologie publică ca o *știință socială pentru cunoașterea publică*¹¹. Însă limitele unei astfel de analize ne arată tocmai că există confuzii terminologice în această dezbateră care demonstrează dificultatea de a crea o înțelegere clară a rolului complicat al activităților caracteristice instituțiilor academice, așa cum preciza Calhoun (în Kalleberg și Eliaeson, 2008, 6-7). Craig Calhoun a observat totuși că în cadrul științelor sociale există multe apeluri pentru „academici” să informeze discursul public și politica publică despre știință. Autorul se întreabă: *care sunt diferitele canale de comuni-*

care pentru a se putea populariza știința și mai ales cum se poate crea cadrul pentru discursul public despre știință? Care sunt legăturile dintre „academici” și diferiți intermediari, incluzând jurnaliști, ONG-uri, politică publică sau experți? Care sunt implicațiile proiectelor *intelectualului public* pentru avansarea științei sociale însăși? Toate aceste întrebări nu își găsesc un răspuns direct în modelul sociologiei publice, pentru că academicul operează cu rolul de diseminator al cunoașterii științifice în diferite contexte culturale și este un critic în discursul public democratic. „Contextul instituțional al unui intelectual este o parte din forumul public, sau un jurnal citit de un public larg, un ziar cu o deschidere pentru discursul public, un forum în cadrul unei universități, un comunicat în forumuri unde argumentele sunt esențiale. Academicul trebuie să dea noi subiecte agendei publice” (Calhoun, în Kalleberg și Eliaeson, 2008, 3-5). Concluzionând, același Craig Calhoun admite faptul că știința socială publică depinde de problemele publice și de informarea despre înțelegerea publică a acestora. Ideea de a îmbogăți publicul nu este singurul punct important al sociologiei publice. Unele științe sociale ar trebui să fie direct răspunzătoare de probleme publice care sunt deja subiecte în dezbateri sau în formularea de politici. Ar trebui să fie legată de *real time social science* (Calhoun, 2008), adică aducerea împreună a cunoașterii și a dezbaterii publice într-un timp

Note

¹ *Public sociology* este noțiunea inițiată de Michael Burawoy în cadrul Conferinței Asociației Americane de Sociologie din 2004. (Burawoy, 2005). *2004 American Sociological Association Presidential address: For public sociology. The British Journal of Sociology 2005 Volume 56 Issue 2*.

² Societatea cunoașterii așa cum apare explicată în cartea lui James S. Coleman (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

³ Noțiune care aparține lui Ulrich Beck (1986).

⁴ Teoria Agency-structure (Anthony Giddens) vs. teoriile stratificării sociale bazate pe clase sociale (Karl Marx, Max Weber).

⁵ Conform schemei diviziunii muncii sociologice, un tip de cunoaștere științifică care acordă „instrumente”

actual. De acest tip de știință socială ar depinde cercetările pe termen lung, dar în același timp ar cere o angajare în dezvoltarea unei noi cunoașteri în contextul schimbărilor sociale actuale.

Tema sociologia publică în România are un potențial foarte mare de dezvoltare a unor cercetări sau analize critice, mai ales că pe această temă s-au publicat foarte puține studii relevante. Analiza noastră arată însă că o viitoare cercetare despre sociologia publică s-ar desfășura într-o perspectivă tradițională, corespundând unei cunoașteri instrumentale, care reclamă publicuri private, dar care în același timp accede la acumularea unui capital academic al cercetărilor sociale. Iar sociologia publică organică poate oferi o alternativă postmodernă asupra implicării științei în spațiul public, însă aceasta va chema un nou angajament public al științei care ar fi greu de susținut în cadrul sociologiei românești. Sociologia publică fiind analizată în acest articol prin intermediul practicii profesionale a sociologului și a vizibilității rezultatelor cercetării prin formularea de politici publice, ea nu poate corespunde unui singur public, ci mai multor publicuri, de la audiența academică până la cea extraacademică, reprezentată prin ONG-uri, asociații, actori instituționali sau privați. Diferențierea dintre cele patru tipuri de sociologii nu va fi una strictă, astfel încât sociologia publică poate fi critică, așa cum sociologia profesională-academică ar putea deveni publică.

pentru dezvoltarea societăților.

⁶ Raportul integral este disponibil pe site-ul ASA Task Force <http://pubsoc.wisc.edu/>.

⁷ Pentru mai multe detalii despre Simposiul Boston College <http://burawoy.berkeley.edu/PS/Social%20Problems.pdf>.

⁸ Pentru mai multe informații despre Media Research and Action Program <http://www.mrap.info/index.html>.

⁹ Revista Contexts <http://contexts.org/>.

¹⁰ Newsletterul Footnotes http://www.prosserlibrary.info/library_newsletter_footnotes.htm.

¹¹ *Social science for public knowledge* noțiune introdusă de Craig Calhoun în R. Kalleberg și S. Eliaeson, 2008. *Academics as public intellectuals*. Newcastle, Cambridge Scholars Publishing.

Bibliografie

- Beck, U. [1986] (2001) *La société du risqué. Sur la voie d'une autre modernité*. Paris: Alto Aubier.
- Berger, P. [1963] (2006) *Invitation à la sociologie*. Paris: La découverte.
- Berger, P. și Luckmann, Th. (1966) *The social construction of reality. A treatise in the Sociology of Knowledge*. London: Penguin Books.
- Black, T. (1999) Saving Sociology, part II. Going Public: How Sociology Might Matter Again. *Sociological inquiry* A. 1999, 69, 2, 257-275.
- Bourdieu, P. (1984) *Homo Academicus*. Paris: Les éditions du minut.
- Bourdieu, P. (2001) *Science de la science et réflexivité*. Paris: Raisons d'agir éditions.
- Boyns, D. și Fletcher, J. (2005) Reflections on Public Sociology: Public, relations, disciplinary identity, and the strong program in Professional Sociology. *The American Sociologist*, 36, 3-4, 5-26.
- Bruce, S. (2000) *Sociology. A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Burawoy, M. (2005) For Public Sociology. *American Sociological Review*, 70, 1, (Feb.), 4-28.
- Burawoy, M. (2004) Public Sociologies: Contradictions, Dilemmas, and Possibilities. *Social Forces*, 82 (4), 1603-1618.
- Burawoy, M. (2005) 2004 American Sociological Association Presidential address: For public sociology. *The British Journal of Sociology*, 56, 2.
- Burawoy, M. (2005) Response: Public sociology: populist fad or path to renewal? *The British Journal of Sociology*, 56, 3.
- Burawoy, M. (2005) The Return of the Repressed: Recovering the Public Face of U.S. Sociology. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 600, 1, 68-85.
- Burawoy, M. (2008) Open letter to C. W. Mills. *Antipode*, 40, 3.
- Calhoun, C. (2008) în Kalleberg, R., Eliaeson, S., *Academics as public intellectuals*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Carey, J. T. (1975) *Sociology and public affairs: The Chicago school*. Beverly Hills, London: Sage Publications.
- Clawson, D. (2007) *Public sociology: Fifteen eminent sociologists debate politics and the profession in the twenty-first century*. Berkeley, CA; London: University of California Press.
- Coleman, J. S. (1990) *Foundations of Social Theory*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Curtis, J. E. și Petras J. W. (1972) The Sociology of Sociology: Some Lines of Inquiry in the Study of the Discipline. *The Sociological Quarterly* 13 (Spring), 197-209.
- Deflem, M. (2007) *Sociologists in a global age*. Usa: Asgate.
- Erickson, R. (2005) Publicizing sociology. *The British Journal of Sociology*, 56, 3.
- Gans, H. (2009) A sociology for public sociology: some needed disciplinary changes for creating public sociology, în Vincent, Jeffries (2009). *Handbook of Public Sociology*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham: Maryland.
- Giddens, A. și Turner, J. (2007) *Social theory today*. Cambridge: Polity Press.
- Gouldner, A. (1970) *The Coming Crisis of Western Sociology*. New York: Basic Books.
- Gouldner, A. (1973) *For Sociology Renewal and Critique in Sociology today*. London: Alle Lane.
- Jacoby, R. (1987) *The last intellectuals - American Culture in the Age of Academe*. New York: Basic Books, Inc. Publishers.
- Jeffries, V. (2009) *Handbook of Public Sociology*. Maryland, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. Lanham.
- Kalleberg, R. (2005) What is 'public sociology'? Why and how should it be made stronger? *The British Journal of Sociology*, 56, 3.
- Kalleberg, R. și Eliaeson, S. (2008) *Academics as public intellectuals*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- King, A. (2007) The Sociology of Sociology. *Philosophy of the Social Sciences*, 37, 4, 501-524.
- Lazarsfeld, P. (1972) *Qu'est-ce que la sociologie*. Paris: Ideas nrf Gallimard.
- Levitt, S. D. și Dubner, S. J. (2005) *Freakonomics: A Rogue Economist Explores the Hidden Side of Everything*. New York: HarperCollins.
- Mills, C. W. (1963) *Power, politics and people*. New York: Oxford University Press.
- Mills, C. W. (1975) *Imaginația sociologică*. București: Politică.
- Noy, D. (2009) The Contradictions of Public Sociology: A View from a Graduate Student at Berkeley. *Springer Science + Business Media, LLC 2009*.
- O'Neill, J. (1972) *Sociology as a skin trade: essays towards a reflexive sociology*. New York: Harper Torch Books.
- Report Task Force on Institutionalizing Public Sociology (2005): *Public sociology and the roots of american sociology: re-establishing our connections to the public*. ASA Council 2005. Disponibil la: <http://www.asanet.org/images/asa/docs/pdf/>

TF%20on%20PS%20Rpt%20%2854448%29.pdf.

Accesat în 28 mai 2014.

Turner, J. (2005) Is Sociology such a good idea? *The American Sociologist*, 36, 3-4, 27-45.

Turner, S. (2007) Public Sociology and Democratic Theory. *Sociology*, 41, 5, 785-798.

Turner, J. (2006) American sociology in chaos: differentiation without integration. *The American Sociologist*, 37, 2, 15-29.

Vlăsceanu, L. (2007) *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*. Iași: Polirom.